3.	**Oorzaken bij de lestaken**						
3.1	De lestaken zijn te moeilijk voor de kinderen	1	2	3	4	O	O
3.2	De lestaken zijn te makkelijk voor de kinderen	1	2	3	4	O	O
3.3	De lestaken zijn niet stimulerend voor de kinderen	1	2	3	4	O	O
3.4	De lestaken zijn te saai voor de kinderen	1	2	3	4	O	O
4.	**Oorzaken bij de kinderen**						
4.1	Er is sprake van een natuurlijke onderzoeksdrang: het uitproberen van de leerkracht	1	2	3	4	O	O
4.2	Er is sprake van groepsprocessen: meedoen, erbij willen horen, je laten meeslepen	1	2	3	4	O	O
4.3	Er is sprake van leerproblemen bij kinderen: compensatiegedrag	1	2	3	4	O	O
4.4	Er is sprake van emotionele problemen bij kinderen: ontbreken van veiligheidsgevoelens	1	2	3	4	O	O
4.5	Er is sprake van psychische stoornissen bij een of meerdere kinderen	1	2	3	4	O	O
4.6	De samenstelling van de groep: negatieve beïnvloeding van kinderen door elkaar	1	2	3	4	O	O
4.7	Er zijn factoren buiten de school: groepjes kinderen op straat of club.	1	2	3	4	O	O
4.8	De kinderen nemen positieve initiatieven	1	2	3	4	O	O
4.9	De kinderen zijn enthousiast te maken	1	2	3	4	O	O
4.10	De leerlingen hebben respect voor elkaar	1	2	3	4	O	O

4.6. OMGAAN MET EEN MOEILIJKE GROEP

A. INLEIDING

Deze bouwsteen heeft een bijzonder karakter. Niet vanwege het onderwerp, omdat hier echt sprake kan zijn van een probleem. Wel kan de vraag gesteld of deze bouwsteen thuis hoort onder het Pedagogisch Klimaat of onder het Klassenmanagement. Daarnaast geldt de vraag of deze bouwsteen kan worden beschreven op dezelfde wijze als de andere bouwstenen.

Naar onze mening is het beter om hier een ander format voor te gebruiken. Het instellen van een cie 'Moeilijke groep' is bijvoorbeeld niet relevant, net zo min als de gebruikelijke kijkwijzers etc. Wel kan de school ook hier ervoor kiezen dit mét of zonder de schoolbegeleidingsdienst op te pakken. De zwaarte van de problematiek hangt hiermee samen. Daarom zullen we in deze bouwsteen een aantal handvatten geven, die eventueel zijn te gebruiken.

B. ACHTERGROND

De ene groep is de andere niet. En de ene leerkracht is de andere niet. Soms kost het veel moeite om een groep in het gareel te krijgen of te houden. Het hebben van orde (wat immers broodnodig is om te komen tot goede resultaten) is soms niet eenvoudig. Vertwijfeld kan de leerkracht zich afvragen: Hoe komt dat toch? En nog belangrijker is de vraag: Wat kan ik er aan doen? Eenduidige antwoorden zijn bijna niet mogelijk, omdat het in elke casus gaat om díe groep met díe leerkracht. In zijn algemeenheid geldt, dat een goed stelsel van regels & routines veel problemen voorkomt. Volgens de bekende studie van Marzano nemen problemen in het klassen-management alleen al met 30% af door het juist hanteren van de juiste regels & routines.
Maar dan nog blijft de vraag: Wat kan ik er aan doen?

Een eerste uitspraak is dat gedrag altijd doelgericht is, ook storend gedrag. Een tweede uitspraak is dat elke leerling 'erbij wil horen'. De derde uitspraak is dat elke leerling, voordat hij op school komt, al een 'vierjarige training' heeft ondergaan in zijn handelen. Met die bagage komt een vierjarige de basisschool binnen.
Om storend gedrag te voorkomen of aan te pakken, is het belangrijk om eerst te peilen waaruit het storende gedrag voortkomt. Als dit helder is, kan de aanpak gericht plaats vinden. We noemen enkele mogelijke patronen:

- De leerling vraagt om aandacht; om dat te krijgen vertoont hij storend gedrag.
- De leerling wil een machtsstrijd aangaan. Hij denkt dat het hebben van macht zijn gevoel van eigenwaarde versterkt.
- De leerling wil 'wraak' vanwege frustratie of gekwetstheid. Hij wil dit verhalen op zijn omgeving.
- De leerling wil zich verdedigen als er gevoelens zijn van bijv. faalangst of onveiligheid.

Deze patronen kunnen bij een individuele leerling voorkomen, maar ook bij een groep als geheel. Doordenking van mogelijke oorzaken en inzicht in de door de leerlingen gezochte doelen van hun storend gedrag moeten leiden tot een gericht werken aan oplossingen. We verwijzen in dit verband naar het nuttige boek van Kees van Overveld: 'Groepsplan gedrag, planmatig werken aan Passend onderwijs' (uitg. Pica).

C. AANPAK

1. Checklisten
Waarom is een groep een moeilijke groep? De oorzaken hiervan kunnen liggen bij de leerkracht, de omgeving, de lestaken en de leerling zelf. Om hierin inzicht te verkrijgen maakt de leerkracht zelf gebruik van de checklist uit deze bouwsteen. De informatie die hieruit voort komt, wordt gebruikt voor het te schrijven handelingsplan. Het is richtinggevend en dient om mogelijke oorzaken in kaart te brengen.

2. Gebruik van een sociogram
(We verwijzen naar de map 'Zwols Model', waar bij het hoofdstuk 'Pedagogisch Klimaat' uitgebreide informatie is opgenomen over een sociogram.)
De uitkomsten van een sociogram kunnen ons veel leren over de onderlinge verhoudingen in een groep. Men kan op twee manieren een sociogram maken:
- waarbij alle leden van de groep alle andere beoordelen
- waarbij het aan het individu wordt overgelaten hoeveel groepsleden in de beoordeling worden betrokken

3. Gebruik van observaties
Om een indruk te krijgen van de 'moeilijke groep' is een observatie noodzakelijk. Naast de informatie zoals die uit de mond van de leerkracht zelf wordt vernomen, is het nuttig om door een extern persoon de groep te laten observeren. De sfeer in de groep, de onderlinge verhoudingen, de benadering van de leerkracht en de reacties van de kinderen kunnen op deze wijze worden bezien. De uitkomsten van deze observatie zijn mede onderwerp voor het tweede gesprek. Het is duidelijk dat SVIB hier rijke diensten kan bieden.
Het verdient de voorkeur om van tevoren met de groepsleerkracht door te nemen waar de observator op let, zowel de algemene aandachtspunten (sfeer) als de bijzondere aandachtspunten (interactie). Er moet voor worden gewaakt dat de groepsleerkracht het gevoel krijgt dat hij 'bekeken' wordt en daarmee de zwarte piet krijgt toegespeeld: het ligt aan mij en daarom wordt ik nu voorwerp van onderzoek, en niet mijn lastige groep.
Voor een verdere uitdieping van het observeren zij verwezen naar de map 'Zwols Model'.

D. HANDELEN
Voor het aanpakken van de problematiek van een moeilijke groep kan het volgende stappenplan gebruikt worden:
1. eerste gesprek van de leerkracht met de IB'er of een 'maatje' over de problematiek
2. gezamenlijke doordenking van mogelijke oorzaken
3. invullen van de checklist
4. uitvoeren van een sociogram
5. observatie door een extern persoon
6. tweede gesprek waarin de uitkomsten worden doorgenomen en gezamenlijk gekozen wordt voor een aanpak
7. schrijven van een handelingsplan
8. uitvoeren van het handelingsplan
9. gezamenlijke evaluatie (en vaststelling van eventuele vervolgstappen)

CHECKLIST: OORZAKEN MOEILIJKE GROEP

Een cirkel om 1: altijd. Een cirkel om 2: meestal. Een cirkel om 3: soms. Een cirkel om 4: nooit.
1 stip ingekleurd: hier wil ik aan werken. 2 stippen ingekleurd: hier werk ik aan met prioriteit.

1. Oorzaken bij de leerkracht

1.1	Ik bereid mijn lessen goed voor	1 2 3 4	O O
1.2	Ik ben te tolerant voor de klas	1 2 3 4	O O
1.3	Ik ben te strak voor de klas	1 2 3 4	O O
1.4	Ik reageer adequaat op gebeurtenissen	1 2 3 4	O O
1.5	Ik stel te hoge eisen aan de kinderen	1 2 3 4	O O
1.6	Ik stel te lage eisen aan de kinderen	1 2 3 4	O O
1.7	Ik houd rekening met de energieke mogelijkheden van lln.	1 2 3 4	O O
1.8	Mijn stemvolume veroorzaakt onrust in de klas (te zacht)	1 2 3 4	O O
1.9	Mijn stemvolume veroorzaakt onrust in de klas (te hard)	1 2 3 4	O O
1.10	Ik vertoon warrig gedrag voor de klas	1 2 3 4	O O
1.11	Ik vertoon respect voor de kinderen	1 2 3 4	O O
1.12	Ik benader de kinderen positief	1 2 3 4	O O
1.13	Ik ondersteun de kinderen als zij dat nodig hebben	1 2 3 4	O O
1.14	Ik laat kinderen merken dat ik er vertrouwen in heb dat ze iets kunnen	1 2 3 4	O O
1.15	Ik probeer me in de situatie van de kinderen te verplaatsen	1 2 3 4	O O
1.16	Ik zoek samen met de kinderen naar (productieve) verklaringen voor succes of falen	1 2 3 4	O O
1.17	Ik toon betrokkenheid en enthousiasme	1 2 3 4	O O
1.18	Ik zorg ervoor dat ik alle kinderen kan zien als ze aan het werk zijn	1 2 3 4	O O
1.19	Ik prijs kinderen die goed aan het werk zijn	1 2 3 4	O O
1.20	Ik ben eerder dan de kinderen aanwezig in het lokaal	1 2 3 4	O O
1.21	Ik zorg ervoor dat alle benodigde materialen in het lokaal aanwezig zijn	1 2 3 4	O O
1.22	Ik zorg tussen cognitieve activiteiten voor een kort 'ontspanningsmoment'	1 2 3 4	O O
1.23	Ik zorg voor vervolgactiviteiten voor leerlingen die eerder klaar zijn.	1 2 3 4	O O

2 Oorzaken in de omgeving

2.1	Er is sprake van lawaai van buiten (bijv. de straat)	1 2 3 4	O O
2.2	Er is sprake van een verkeerde temperatuur in de klas	1 2 3 4	O O
2.3	Er is sprake van verkeerde verlichting in de klas	1 2 3 4	O O
2.4	Er is sprake van verkeerde ventilatie in de klas	1 2 3 4	O O
2.5	De indeling van het lokaal werkt onrust in de hand	1 2 3 4	O O
2.6	Er zijn nauwelijks vaste regels in de klas	1 2 3 4	O O
2.7	Er zijn weinig routines in de klas	1 2 3 4	O O
2.8	Er zijn emotionele spanningen: verandering leerkracht	1 2 3 4	O O
2.9	Er zijn emotionele spanningen: groepswijziging	1 2 3 4	O O